

Križarska organizacija, životno djelo Ivana Merza

Lav ZNIDARČIĆ

Sažetak

Križari su osnovani 1930. godine nakon što je beogradska diktatura ukinula Hrvatsko orlovstvo 1929. godine. Križari su u potpunosti nastavili ostvarivati duhovni program što ga je Ivan Merz dao još Orlovstvu, a sadržan je u geslu Žrtva–Euharistija–Apostolat koga je Merz donio iz Francuske od Euharistijskih križara. Križarska organizacija brzo se razvila i postala najbrojnija i najbolja katolička organizacija za mladež u Hrvatskoj. Premda je Merz umro prije formalnog osnivanja Križarske organizacije, ona se smatra njegovim životnim djelom. Iz Orlovsko–križarske organizacije potekla su mnoga duhovna zvanja. S dolaskom demokracije u Hrvatsku, Križarska je organizacija obnovila svoje djelovanje 1992. godine na temeljima koje je postavio Ivan Merz.

Kako jedna katolička organizacija može biti životnim djelom čovjeka koji je umro godinu i pol prije negoli je ona osnovana. Paradoksalno, ali je ipak tako!

Križarska je organizacija logičan nastavka djelovanja orlovske organizacije. Kada je 1929. godine odlukom diktature zabranjen rad Hrvatskog orlovskog saveza i svih orlovskih i orličkih organizacija, nastala je praznina. Odgovorni članovi vodstva orlovske i orličke organizacije osjetili su o čemu se radi: na udaru je hrvatska katolička mladež koju treba spasavati. Za mjesec dana, tj. u siječnju 1930. učinjeni su prvi koraci i osnovana je križarska organizacija i poput orlovske organizacije imala je dvije grane: Veliko križarsko bratstvo i Veliko križarsko sestrinstvo.

Dok su orlovi i orlice od 1923. do kraja 1929. godine imali samo nekoliko tisuća članova, križarska je organizacija u naponu svoga razvitka, 1937. godine, imala više od četrdeset tisuća članova i članica s Malim križarima i Malim križaricama. Očiti nesrazmjer, iako se radilo o najtežem vremenu za Aleksandrove diktature u Hrvatskoj. Bila je prigoda da se dio gesla *žrtva* i te kako dokaže u svagdašnjoj životnoj praksi. To je bilo djelo Ivana Merza!

Ivan Merz, u Hrvatsku doseljeni sin nehrvata i nehrvatice (majka mu je bila židovskog podrijetla) već se kao srednjoškolac uključuje u redove organiziranog katoličkog đaštva. Pod utjecajem prof. Ljube Marakovića, postaje aktivnim članom organizacije, što sve prekida Prvi svjetski rat. »U krvi i plamenu« ne smao da sazrijeva Merzov katolicizam, nego: »molitva, post, svladavanje tijela,

jačanje volje i Sv. pričest postaju njegovom jedinom težnjom« (Kniewald). Nakon Prvoga svjetskog rata boravak u Beču i Parizu, te studij najnovijih papinskih enciklika i smjernica o djelovanju svetovnjaka–katolika u svijetu, formiraju Ivana Merza u izrazitog katoličkog intelektualca koji se ne zadovoljava smao studijem i kontemplacijom. Svim žarom srca i duše djeluje u akademskom društvu *Hrvatska*, Omladinskom savezu i napokon Hrvatskom orlovskom savezu, koji je osnovan na njegov rođendan, 16. prosinca 1923.

Ivan Merz postaje »dušom« orlovske organizacije, a kao najistaknutija osoba četvrte faze katoličkog pokreta u Hrvatskoj, unosi u orlovsku organizaciju misao Katoličke akcije, depolitizacije i hijerarhijske podređenosti orlovstva.

Ivan Merz umire vrlo mlad, nepune 32 godine je živio i neumorno radio, da bi doista izgorio u apostolskom djelovanju kao ideal orlova i orlica. Svoj je život žrtvovao za hrvatsko orlovstvo, kako je to na smrtnoj postelji izričito potvrdio svom ispovjedniku o. Josipu Vrbaneku, isusovcu i prisutnim suradnicima.

Umro je ostavivši iza sebe solidno izgrađenu zgradu orlovske i orličke organizacije.

Bili su to redovi oduševljenih mladića i djevojaka, okupljenih iz sela i grada za uzvišene ideale. Spremni na žrtvu, odricanje i u težnji da u sebi izgrade »potpune ljude«, da budu sljedbenici značajnog gesla *Žrtva – euharistija i apostolat*, koje im je dao njihov brat Ivan. Intelektualac visokih kvaliteta, ali u svakodnevnom kontaktu neposredan, jednostavan, gledajući u svojim suradnicima braću koju želi povesti kao »*Božji Orao zlatnih krila*« u duhovne visine.

Svojom neposrednom pojavom kolerika, s nešto melankolične primjese, razborit, pravedan i ustrajan u svojim načelima, postao je uzorom svakom orlu i svakoj orlici. Nije nikada za sebe ništa tražio, smatrao se samo oruđem u Božjim rukama i gdje god je trebalo nastupiti, nije sebe štedio – odlazio je na put usprkos svojoj bolesti, jer nitko drugi nije mogao. Smatrao je to sasvim normalnim, jer je i to bio način da u praksi pokaže kako ostvaruje dio orlovskog gesla *Žrtva*.

»*Uronjen u Bogu*«, kako je to napisao njegov bliži suradnik, njegov najbolji životopisac dr. Kniewald, postao je uzorom braći i sestrama, koje su ga posebno cijenili kao »viteza ženske časti«.

Bio je ne samo dosljedan u svom osobnom, privatnom životu, nego je svoju odlučnost, svoju energiju i svoju dosljednost osobito pokazao u času, kada je došlo do spora unutar katoličkih redova. Znao je da zastupa rimsku orijentaciju, da je na pravom putu, i kada je došao u sukob s jednim dijelom katoličkog pokreta, isticao je da su trzavice »*znak života*« i da one omogućuju »*da se podignu na površinu prava crkvena načela*« (Kniewald, str. 146). Uvijek je isticao da se katolici u obrani načela, za koja drže da su ispravna, ne bi smjeli toliko zaboraviti, da se ogriješe o zapovijedi ljubavi prema blišnjemu, zato je i isticao misao »Samo da nikad ne bi bila povrijeđena kršćanska ljubav!« To je i sâm dosljedno provodio u svom životu.

Merz je dao hrvatskom orlovstvu *Zlatnu knjigu*, i utisnuo mu poseban značaj, koji nisu imali ni slovenski, ni češki, ni slovački orlovi. Za Merza tjelovježba nije bila bitna oznaka hrvatskog orlovstva, bitan je bio vjerski, ćudoredni, prosvjetni i socijalni odgoj. Isticao je načelni i praktični radikalizam orlova i sâm ga dosljedno provodio.

Ivan Merz nije bio nikakav »katolički ideolog«, nije iznosio nikakve svoje ideje, nije propagirao neki svoj nauk ili novu teoriju na području katoličkog javnog djelovanja. Merz nije iznosio neka »svoja« načela u rješavanju problema čovjeka ili primjene Kristova Evanđelja u životu svojih suvremenika. Bio je samo dosljedan sin Crkve, unoseći u naš javni, a posebno privatni život, načela duhovne obnove prema Evanđelju i u nastojanju da se slijedi Krista Raspetoga. Potpuno i dosljedno.

Ivan Merz je sasvim opravdano nazvan *providencijalnim čovjekom hrvatske!* Njegovi su sljedbenici pokazali, desetljeća nakon njegove smrti, da je ostavio duboke tragove u životu Crkve u Hrvatskoj.

Nazvali su ga i pretečom II. vatikanskog sabora, što je on jamačno i bio! Drukčije i nije moglo biti, jer je Merz sâm, odgajajući svoje orlove, isticao samo trajna načela Evanđelja i važnost da se ta načela dosljedno primjenjuju u životu. Merz je neobično cijenio Kempenčevu knjigu *Nasljeduj Krista*, pa nije čudno da je s tom knjižicom u ruci, prije 50 godina, na stratište pošao drugi značajni Banjalučanin, treći predsjednik Velikog križarskog bratstva, brat Felix Niedzielski. Ta je mala knjiga brata Felixa do danas očuvana, kao mali, ali značajni dio njegove »ostavštine«. Doista, samo Krista treba slijediti!

Ovakav je bio Ivan Merz: potpune rimske orijentacije, uzor po svom životu, neumoran i nesebičan u apostolskom radu. *Homo catholicus*.

U času zaprepaštenja, brige i straha, što će se dogoditi nakon što je diktatura (kao i svaka diktatura) odlučno nastupila, vođe su orlovske organizacije posegli za Ivanovom duhovnom baštinom. Posljednji članak koji je Ivan Merz objavio neposredno prije svoje smrti, nosio je značajan naslov *Križari novog doba* (objavljen u svibanjskom broju *Orlovske straže* 1928. godine).

Osniva se križarska organizacija, koja je posvema preuzela načela i praksu koju je zastupao Ivan Merz, izuzevši samo tjelovježbe, ali i to ne trajno.

Pod privremenim okriljem *Apostolata molitve* organizacija djeluje do časa kada je ponovo za vrijeme Nadbiskupa–koadjutora Alojzija Stepinca postala dio Katoličke akcije.

Prvi su koraci nove organizacije bili teški i bolni. Bilo je poteškoća sa svih strana. Najprije nerazumijevanje, nebriga, čemu se nismo smjeli nadati, a zatim progoni vlasti na svakom koraku. Nije manjkalo ni fizičkog maltretiranja. O toj situaciji najbolje govori tajni arhiv zagrebačkih nadbiskupa Bauera i Stepinca. Mnogo su puta morali intervenirati kod vlasti zbog očitih nezakonitosti i kažnjavanja križara bez temelja, na selu i u gradovima.

Nasljedujući Ivana Merza, njegove upute, a posebno njegov trajni primjer, davalo je križarima i križaricama snage da se uza sve poteškoće djeluje.

Početkom 1932. godine izlazi prvi, bez sumnje najobuhvatniji, životopis Ivana Merza iz pera prof. Kniewalda u kojem je prikazan život, formacija i apostolsko djelovanje ovog *Božjeg čovjeka Hrvatske*, kako je nosila naslov nova knjiga izdana o 10–godišnjici Ivanove smrti.

Kniewaldov je životopis Ivana Merza postao duhovnim priručnikom za križare i križarice. Mnogi su u prikazu Ivanova života našli sebe, a na brojnim se sastancima i priredbama isticalo da je Ivan Merz – prvi Križar!

Na sastancima, tečajevima, javnim nastupima križari su ne samo isticali značaj Ivana Merza za hrvatski katolicizam nego uvijek dosljedno pokazivali da ostaju kod onih načela koja je u Hrvatsku donio i za njih se borio prvoborac Katoličke akcije, zastupnik nestranačkog djelovanja katolika i hijerarhijske podređenosti organiziranih svjetovnjaka, koji se odgajaju da budu najprije sami dosljedni radikalni katolici, da takvi budu u čitavom svojem djelovanju, jer je bitni preduvjet za apostolat *borba protiv grijeha*.

Zahvaljujući mislima i smjernicama Ivana Merza, iz orlovskih i križarskih redova izašla su dva hrvatska kardinala, dva nadbiskupa, četiri biskupa i značajan broj svećenika, redovnika i redovnica. Oni su dokazom pravog duhovnog djelovanja organizacije.

Merz, u svojem nastupu izrazito skroman i ponizan, postao je uzorom tisuća i tisuća mladića i djevojaka. Trebalo bi mnogo više vremena kada bi se htjelo prikazati što su i kako djelovali križari i križarice tijekom svog 15–godišnjeg javnog rada i 45 godina djelovanja u uvjetima komunističke strahovlade. To nije predmetom ovog referata. Bio bi povelik popis onih članova i članica križarske organizacije, koji su – svaki na svoj način – djelujući osobnim primjerom i javnim nastupima, ostvarivali načelo žrtve, euharistije i apostolata.

Zasigurno je da su među prvim i najtežim žrtvama bila dva predsjednika velikog križarskog bratstva: dr. Ivan Protulipac, ubijen u atentatu u Trstu 31. siječnja 1946. i dr. Felix Niedzielski, strijeljan u veljači 1947. godine u rodnoj Banja Luci, kao žrtva komunističke osvete.

Kao i orlovi i križari su u svom radu doživljavali nerazumijevanje i poteškoće. Brat Ivan ih je i na to pripremao.

Ivan je učio svoje orlove i križare: »Progoni katoličke mladeži, poteškoće sa svih strana, koje se susreću, dokaz su, da smo vojska Raspetoga Kralja. Kada bi sve to glatko teklo, ne bismo bili vojska Isusova.« Pisao je to 1926. godine u jeku spora oko ostvarivanja načela Katoličke akcije.

Sam je bio *anima candida* (čista duša), koji je svojim primjerom bio najbolji učitelj. Toga su pak učitelja slijedili i križari i križarice, a i danas ga slijede.

Oni koji ga nisu razumjeli, koji su ga znali i ražalostiti, približili su mu se u stihovima Milana Pavelića:

*Prosti, što Te ražalismo, što Te češće ne shvatismo!
Po Tvom putu svi sad znamo, penjat nam se valja tamo,
Bistar vidioče!*

Odgovarajući na pitanje, što ga je potaknulo na pisanje knjige o križarskoj organizaciji, o. dr. Božidar Nagy odgovorio je: »Merz, Ivan Merz, koji je vrijedan i proučavanja i nasljedovanja.« Evo još jednog dokaza kako je križarstvo životno djelo Ivana Merza.

Obnovljeno križarstvo u uvjetima novog doba i novih slobodnih mogućnosti doista zna da se samo putem Ivana Merza može pridonijeti vjerskoj i moralnoj obnovi Hrvatske. Da samo svojim primjerima, poput Ivana Merza, i svojim nesebičnim radom, mogu postati apostoli hrvatske mladeži, koja se danas, kao i u vrijeme Ivana Merza, trza između vjere i nevjere, danas lutajući od praznih zabava do slobodne ljubavi.

Samo dosljedni načelni i životni radikalizam katoličke mladeži u Hrvatskoj može biti uspješan u današnjim teškim vremenima, kada se i mnogi katolici ne mogu oduprijeti idejnom i praktičnom provincijalizmu, primajući tuđe uzore bez kritičnosti.

I na kraju citiramo sthove Milana Pavelića:

*Premda ne bi naše krvi, naš si sav i od svih prvi,
Hrvatska Ti kosti krije, ko svoj program Tebe vije,
Umni pravedniče!*

Merz je kao umni pravednik i nakon svoje smrti ostvario svoje veliko životno djelo. To životno djelo je križarstvo od 1930. do 1945., od 1945. do obnove javnog djelovanja 1992. godine, a nakon obnove opstat ćemo samo ako doista pođemo putem brata Ivana Merza. Križarstvo se mora ugledati u brata Ivana ili ga neće biti!

THE KRIŽARI ORGANISATION – THE LIFE WORK OF IVAN MERZ

Lav ZNIDARČIĆ

Summary

The Križari (or Crusaders) organisation was formed in 1930 after the Belgrade political regime banned the Croatian Orlovstvo (or Eagles) organisation in 1929. The Križari continued on in full to establish the spiritual programme created by Ivan Merz in the Orlovstvo organisation. This programme was enacted into the Križari motto of: Sacrifice–The Eucharist–Apostolate, which in turn was inspired by Merz's observation of the French Catholic organisation called the Eucharistic Crusaders.

The Križari organisation quickly developed and became the largest and premier Catholic organisation for young people Croatia. Although Merz died before the formal founding of the Križari, it is considered his life work. Many spiritual callings came as a result of the Orlovstvo–Križari organisations. With the democratic changes taking place in Croatia, the Križari organisation was re-established in 1992 with the foundations that had been laid by Ivan Merz.